

NÄRINGSPOLITIKEN OCH INKOMSTERNA*

av Villy Bergström

Privatföretagens behov av självfinansiering och inkomstfördelningsproblem i samband därmed, är ett aktuellt ämne i den politiska debatten. Tidenredaktören Villy Bergström gör här en kritisk granskning av Näringspolitiska Kommitténs rapport till den extra partikongressen utifrån denna problematik.

En allmänt hållen karakteristik av de politiska aktiviteter, som numera brukar sammanfattas under rubriken "näringspolitik" innehåller ungefär följande: För det första handlar näringspolitiken om metoder för att på lång sikt utjämna inkomsternas och förmögenheternas fördelning bland medborgarna. För det andra syftar näringspolitiken till att, på gammalt socialdemokratiskt manér, bereda ökat inflytande för de stora medborgargrupperna över viktiga ekonomiska beslut. Inriktningen av det privata näringslivets investeringar mot branscher och regioner, inriktningen hos forskningsverksamheten m. m. skall utformas med hänsyn till andra ting än kapitalägarnas vinstintresse och företagsledarnas eventuella andra intressen av liknande art, vilka kan tänkas uppstå när ägar- och ledarfunkti-

*Denna artikel skrevs under januari, varför koncentrationsutredningens resultat inte kunde utnyttjas. Inget väsentligt av innehållet skulle ha förändrats om utredningsmaterialet funnits tillgängligt men vissa tankegångar skulle ha kunnat ges större precision och argumenteringen skulle ha kunnat modifieras på vissa punkter.

ner separeras. (Det senare kan innebära att med vissa minimikrav bibehållna för vinsten försöka behålla eller öka företagets marknadsandel, att maximera företagets tillväxt, att utöka stabspersonalen omkring VD eller att på annat sätt förbättra företagsledarens status. Makten och dess symboler är sköna!). Det är alltså näringspolitikens syfte att via samhällsorgan — nyttkomna och redan existerande — på fler områden än för närvarande, skapa inflytande för oss alla på beslut, som gäller vitala frågor för den framtida samhällsutvecklingen.

Det heter i en sammanfattning i Näringspolitiska Kommitténs rapport till den extra partikongressen: "Vi måste därför i vår ekonomiska politik och vår näringspolitik arbeta längs två vägar. Den ena innebär en utjämning av inkomster och förmögenheter. Den andra vägen är att vi själva, kollektivt bygger upp näringslivet och påverkar dess framtida struktur, så att samhällets och löntagarnas rimliga krav tillgodoses."

I den här artikeln skall jag i mind-

re utsträckning beröra den andra punkten ovan. I första hand skall jag försöka framföra några bedömningar av Näringspolitiska Kommitténs resonemang vad beträffar inkomstutjämningsen samt komma med en del funderingar utöver de som återfinns i kommittérapporten.

Rörlighet ger utjämning

En av kommitténs tankegångar är välkänd från fackföreningsrörelsens efterkrigsdiskussioner om den solidariska lönepolitiken: en påskyndad strukturförändring i näringslivet genom ökad rörlighet hos arbetskraften (och kapitalet) medför en sammanpressning av löneskillnaderna. Låglöneföretagen töms på arbetskraft och de mer framgångsrika företagen bereds möjligheter att utvidga verksamheten. Arbetsmarknadspolitiken m. m. skulle därigenom både påskynda arbetskraftens produktivitetstillväxt på marginalen och minska skillnaderna i nämnda produktivitet inom ekonomin som helhet.

Inte nog därmed, en påskyndad rörlighet hos produktionsfaktorerna borde kunna minska de "övernormala" vinsterna i ekonomin; de perioder under vilka företag på nya produktområden kan upprätthålla extremt stora vinster borde kunna förkortas eftersom ökad rörlighet, innebär snabbare anpassning till ett "långsiktigt" jämviktsläge med normal vinst. (För att ta ett konkret exempel; AB Tarkett skulle genom näringspolitiska insatser få se sina priser pressade och vinsten krympa från nuvarande glansfulla nivå genom påskyndad etablering och ökad konkurrens).

Det är väl ingen tvekan om att näringspolitiken på dessa vägar kan leda till en något jämnare fördelning av välståndet. Däremot är det svårt att

föreställa sig att det skulle gå att göra några stora utjämningsvinster den vägen. Förenklat uttryckt: sammanpressningen av lönestrukturen torde stanna vid att gälla grupper inom LO, inom TCO och möjligen inom SACO men det större problemet om relationerna mellan dessa grupper lär väl inte föras mycket närmare sin lösning? Omskolningsinsatser och annan yrkesrörlighet är ju begränsade till ganska snäva områden i närheten av det ursprungliga yrket.

Det torde alltså finnas en tendens hos näringspolitiken att leda till en jämnare fördelning av inkomsterna men näringspolitiken kan tyvärr också på andra vägar medföra rakt motsatt tendens och det är det senare förhållandet som föranlett den här artikeln.

Vinster och löner

Näringspolitiken syftar ju i många av sina varianter till att påverka den strukturella uppbyggnaden av ekonomin. Utan att diskutera innebörden av strukturomvandlingen ur alla aspekter kan det sägas att det sammanfattande resultatet kommer att bli en större kapitalintensitet (mer kapital per löntagare) i den svenska ekonomin — större än om de näringspolitiska ambitionerna inte funnes. Strukturomvandlingen innebär ju oftast en omorientering av produktionsresurserna mot näringsgrenar med relativt stor kapitalintensitet och inom näringsgrenarna är syftet att underlätta uppbyggandet av större kapitalresurser per anställd. Därigenom skulle vi ta vara på våra speciella fördelar i den internationella arbetsfördelningen.

Under efterkrigstiden har kapitalintensiteten inom industrin mer än fördubblats. Av motiveringarna till SAP:s

näringspolitik (se propositionen om Investeringsbanken och kommittérapporten) framgår det att man bedömer en fortsatt ökning av kapitalintensiteten som nödvändig för att trygga sysselsättningen och för fortsatt snabb välståndsutveckling.

Enligt regeringens och Näringspolitiska Kommitténs bedömningar klarar inte det privata näringslivet den erforderliga kapitaluppbyggnaden utan det måste vidtas åtgärder från samhällets sida. Här uppstår nu tveksamhet om verkningarna på inkomsternas fördelning på inkomstklasser. En sammanpressad lönestruktur kan genom en starkt ökad kapitalintensitet mer än väl motverkas av att kapitalandelen av nationalinkomsten stiger på löneandelens bekostnad. Realkapitalets avkastning hamnar ju med stark koncentration i toppskikten bland inkomstagarna genom räntor, utdelningar, värdestegringar på aktier m. m.¹

Ökad kapitalintensitet i ekonomin behöver inte nödvändigtvis leda till ökad kapitalandel av nationalinkomsten. Resultatet hänger ihop med fenomen, som är mycket svårgripbara empiriskt, nämligen med frågan om de tekniska produktionsförutsättningarna. Om de tekniska möjligheterna att utbyta kapital mot arbetskraft i produktionsprocesserna är stora, ökar risken för att näringspolitiken skall medföra en ojämnare inkomstfördelning. Dessamma gäller om den tekniska utvecklingen skulle vara av den karaktären

1. En engelsk (och konservativ) ekonom, J. E. Meade, har ägnat detta problem behandling i en liten bok, *Efficiency, Equality and the Ownership of Property*. Meade bedömer risken för en växande kapitalandel som överhängande och framför en rad förslag för att råda bot på de konsekvenser en sådan utveckling skulle ha för den personella inkomstfördelningen.

att kapitalets produktivitet på marginalen tenderar att växa snabbare än arbetskraftens. De grova uppskattningar som föreligger för efterkrigstiden tyder närmast på att de två "villkoren" hitintills motverkat varandra för industrins vidkommande. Utbytarhetsförhållandena mellan arbetskraft och kapital har varit sådana att kapitalandelen minskat när kapitalintensiteten ökat medan den tekniska utvecklingen tenderat att öka kapitalandelen. (Liknande resultat har Jungenfelt presenterat för ekonomin som helhet för perioden från slutet av 1800-talet intill mitten av detta århundrade i "Löneandelen och den ekonomiska utvecklingen".)

Näringspolitiska intentioner

Ytterligare ett problem skall här antydast och det får avsluta korpkraxandet. Man kan tolka de näringspolitiska intentionerna så, att staten vill hjälpa de privata företagen att tillvarata eventuella stordriftsfördelar. Det kan tänkas föreligga tilltagande avkastning när produktionskalan ökar eller det kan tänkas föreligga odelbarhet hos någon produktionsfaktor eller hos själva produktionstekniken som resulterar i fallande styckkostnad när produktionsvolymen stiger. Näringspolitiken kan i sådana sammanhang visserligen bidra till produktionstekniska fördelar men om företagens gynnsammaste storlek ligger högt i förhållande till marknadsstorleken kommer den samtidigt att förstöra den konkurrens som eventuellt finns. Näringspolitiken skulle alltså kunna skapa betingelser för monopolbeteende från företag på utbudssidan och eventuellt också motsvarande beteende från deras sida på lokalt eller annorledes begränsade arbetsmarknader. Slutresultatet skulle kunna bli ineffektivt ut-

nyttjade produktionsresurser och ojämna inkomstfördelning. Lösningen skulle ligga i att företagen drivs med förlust, vilket innebär ett starkt argument för socialisering i den typen av situationer. (Bortses från fördelningsproblemet räcker kanske statliga subventioner till monopolföretagen för att klara effektivitetsproblemen.)

Detta kan tyckas vara teoretiska hårklyverier men av undersökningar att döma är det ett reellt problem. I USA t. ex. tyder empiriskt material på att livsmedels- och järn- och stålindustrierna samt kemiska industrin har klara stordriftsfördelar. Av en svensk undersökning framgår att de flesta industrigrenarna har haft stordriftsfördelar under efterkrigstiden medan det rakt motsatta förhållandet tycks ha gällt under mellankrigstiden.

Vad slutsamman kan tänkas bli för inkomstfördelningen är alltså höljt i dunkel. Det får räcka med att peka på problemen och sedan övergå till att fråga hur eventuellt negativa effekter på inkomstfördelningen skulle kunna undvikas eller hur inkomstfördelningen skulle kunna utjämnas.

Kommitténs recept

Ett sätt att minska vådan av en hög kapitalandel är Näringspolitiska Kommittén inne på: "Det kollektiva sparandet måste få en växande roll gentemot alternativet att stora privata förmögenheter skall svara för näringslivets utbyggnad." Problemet tänkes här bli avhjälpt till en del genom att i framtiden en större del av de finansiella tillgångarna som motsvarar det i ekonomin arbetande realkapitalet ägs av offentliga institutioner, så att avkastningen dirigeras om från de höga inkomsttagarna till det allmänna. Kommittén

diskuterar däremot inte mycket den viktiga frågan hur ett ökat kollektivt sparande skall kunna åstadkommas. Det antyds under punkt 12 i kommitténs punktprogram att det gäller att öka det kollektiva sparandet genom en stram finanspolitik och genom snabb uppbyggnad av pensionsfonderna.

Det är tvivelaktigt om man kan åstadkomma några storverk med sparande via statsbudgeten. Å ena sidan skulle varje tendens till positivt finansiellt sparande på statsbudgeten frenetiskt attackeras av borgerligheten som tvångssparande i den stil som skedde under 1950-talet redan när man började tala om totalbalansering av statsbudgeten som en målsättning för finanspolitiken. Å andra sidan skulle väl en finansminister också få ökade svårigheter med den egna regeringens fackministrar. Reformiver finns ju alltid i ett progressivt parti och det skulle nog bli svårare att pruta och hålla tillbaka om det gick att peka på "statsfinansiellt utrymme" för reformverksamheten.

När det sedan gäller kollektivt sparande via pensionsfonderna är det ju tyvärr osäkert vilka som bär bördan på lång sikt. Det är inte säkert att det är företagsparandet som den vägen kollektiviseras, det är troligare att det är löntagarhushållens konsumtion och sparande och då blir den vägen inte lika tilltalande ur de aspekter som diskuteras här.

Jag tycker att man kan vara besviken på Näringspolitiska Kommittén för att den inte utförligare penetrerat dessa frågor i syfte att hitta nya former och tillvägagångssätt.

Det har under efterkrigstiden förts en debatt bland socialister, bland borgerliga och inom näringslivskretsar om förändringar i de kapitalistiska samhäl-

lenas maktförhållanden vad beträffar kapitalägarnas inflytande över företagen.² Mycket av kapitalägarnas makt har urholkats sågs det, av den anledningen att företagen blivit stora och komplicerade och därför att de sysslar med komplicerade problem. Inflytande förutsätter numera insikter i avancerade tekniska och ekonomiska frågor av så speciell karaktär, att endast de som dagligen lever med i ett företag har möjlighet att effektivt utöva det. Det reella inflytandet skulle därför mer och mer ha glidit över till kommittéer och staber nere i företagsorganisationen och naturligtvis till verkställande direktören.

Den här typen av resonemang får naturligtvis ses med skepsis, särskilt för vårt lands vidkommande, där unika positioner på vitala områden av näringslivet intas av mycket kapabla ägare. Men ändå är det mycket som talar för att bolagsstyrelserna i vissa fall håller på att "teknokratiseras" och i andra fall att de mister inflytande. Bland "direktörerna" tycks en ny ideologi hålla på att utbildas, som av moraliska och effektivitetsskäl kräver förändringar. Särskilt bland yngre företagsledare finns krav på att mera makt flyttas över från ägarna till företagsledarna både formellt och, i den mån det inte skett, reellt.

Företagsledarnas fullmaktssamlade från de anonyma aktieägarna är ett tecken på den utveckling som antytts. Det är rätt märkligt att kommittén inte haft något att säga i dessa frågor, som i hög grad hänger samman med näringspolitikens möjligheter och som dessutom tillhör arbetarrörelsens klassiska problem. En utveckling, som ten-

2. Sentida debattinlägg är Galbraith, "Den nya industristaten" och på hemmaplan, Lidén, "Makten över företaget".

derar att placera aktieägarna i ungefär samma position som löntagarna gentemot företaget inrymmer, skulle jag tänka mig, så mycket positivt för möjligheterna att förverkliga en del av arbetarrörelsens värderingar, att den vore värd att understödja och påskynda.

Samhällssparande i företagen

Det verkar naturligt att här återknyta till arbetarrörelsens efterkrigsdiskussioner om möjligheterna att på nya vägar kollektivera sparandet i samhället. Utgångspunkten för diskussionen kunde vara att arbetarrörelsen har anledning att slå vakt om företagets möjligheter i den internationella konkurrensen, om deras möjligheter att utvecklas och bereda tryggad sysselsättning. Företaget som "juridisk person" är värt allt stöd och intresse. Vi skulle också delvis kunna instämma i den "näringspolitik" som borgerligheten och näringslivet självt driver; nämligen behovet av hög självfinansiering. Problemet för oss är ju att en hög självfinansiering otillbörligt gynnar företagets ägare och skaffar dem inkomster i form av utdelningar och kapitaltillväxt genom värdestegringar på aktier och genom emissioner. Vi vill inte förhindra företagets möjligheter att disponera "riskvilligt" kapital. Däremot vill vi förhindra att ägarna som grupp gynnas av detta i jämförelse med de stora skarorna av löntagare.

Det gäller följaktligen att finna på olika metoder att motarbeta ägarintressena samtidigt som man slår vakt om företagets rimliga behov. Ett tillväggångssätt vore kanske att försöka med nya typer av bolagsskatter. Av företagsvinsterna efter skatt delas en del ut till aktieägarna, resten sparas för att delta i självfinansieringen av nytt kapital.

Utdelningarna beskattas i aktieägarnas händer som inkomst av kapital, varför det brukar heta att bolagsvinsterna dubbelbeskattas. Det är klart att höga inkomstskatter på marginalen betyder en del för att hålla nere utdelningarna. Den mot företagssparandet svarande kapitaltillväxten i aktieportföljerna beskattas ju inte alls annat än om den realiserar och då ytterst lindrigt. Under 1920-talet såg man en fara i detta. Bolagen kunde hålla utdelningarna låga för att ackumulera kapital. De kunde sedan upplösas och tillförsäkra ägarna en obeskattad kapitalvinst.³

Av den anledningen hade man mellan 1919 och 1927 en s. k. B-skatt på aktiebolag, som träffade fonderade vinstmedel för att ställa dessa i paritet med utdelade i beskattningshänseende. (Den ersattes efter ihållande kritik av en utskiftningsskatt på det som vid upplösningen av bolaget tillföll ägarna utöver det tillskjutna kapitalet.)

Säg att man gjorde något liknande som på 1920-talet. Det skulle innebära en särskild skatt på fonderade vinster, som ungefär motsvarar den "dubbelbeskattning" som utdelade vinster utsätts för. Men samtidigt skulle man medge generell återläningsrätt för företagen. Här är inte platsen att diskutera avkastnings- och amorteringsproblem men det förefaller möjligt att den vägen tillförsäkra företagen riskvilligt kapital utan att gynna företagsägarna. Staten skulle t. o. m. kunna medge kon-

3. Det är ungefär så det går till när småföretag väljer aktiebolagsform numera. Man tar ut "enkelbeskattade" löner, ger ingen utdelning men plöjer ner vinsten och växer tills företaget av administrativa skäl eller p. g. a. kapitalbehov säljes som dotterbolag till ett storföretag. Då tar man hem en anseelig kapitalvinst och kan på så sätt kringgå inkomstbeskattningen och spara ihop till en gedigen förmögenhet.

vertering av skulderna i samband med fond- och nyemissioner till låt oss säga "C-aktier", kanske utan rösträtt och marknad? (En konsekvent genomförd politik efter dessa linjer skulle innebära dels en ändring av företagets avskrivningsmöjligheter så att de dolda reserverna kunde minskas och tvingas fram till beskattning, och dels en sänkning av nuvarande bolagsskatt och ersättning av denna med "återlänings-skatten".)

Ett förslag efter dessa linjer skulle, om det framfördes, åtminstone tvinga näringslivet och de borgerliga att bekänna färg. Vad menas med kravet på självfinansiering? Är det bara företagets utvecklingsmöjligheter och sysselsättningsproblemet det gäller eller finns det också ett intresse för kapitalavkastning på privata händer och bibehållna inkomst- och förmögenhetsklyftor?

Om det finns någon verklighet bakom talet om "direktörernas revolt" skulle företagsledarkadrerna åtminstone vara mindre häftiga motståndare mot en sådan reform än ägarna. De senares tryck för att erhålla högre utdelningar skulle antagligen öka betydligt och motsättningen gentemot företagsledningarna bli skarpare. Jag tycker det är självklart vilken part som skall understödjas. Det är ofta omvittnat hur vissa ägargruppers krav på omedelbara utdelningar redan nu kommer i konflikt med företagsledningarnas intresse av att företagen får behålla resurser för att växa och utvecklas. Detta är en naturlig motsättning mellan två grupper, som tydligen kommer att bli vanligare om utvecklingen mot professionalisering fortsätter och om ägandet tenderar att "anonymiseras".

Mot detta kan självfallet hävdas att ägarna systematiskt försöker binda upp företagsledarkadrerna för sina egna in-

tressen genom lån för aktieförvärv, tантиem och andra premier. Om det skall gå att vinna företagsledarna, får det kanske ske till ett pris som medför andra nackdelar ur fördelnings- och makt-synpunkt. Ett sådant pris vore nog värt att betala eftersom reformen skulle innebära ett stort steg framåt för lönta-garintressena på kapitalägarnas bekost-nad och därför att den öppnar nya möjligheter för framtiden för planering och samarbete mellan statsmakt och företag.

Fackföreningsrörelsens öfullbordade verk

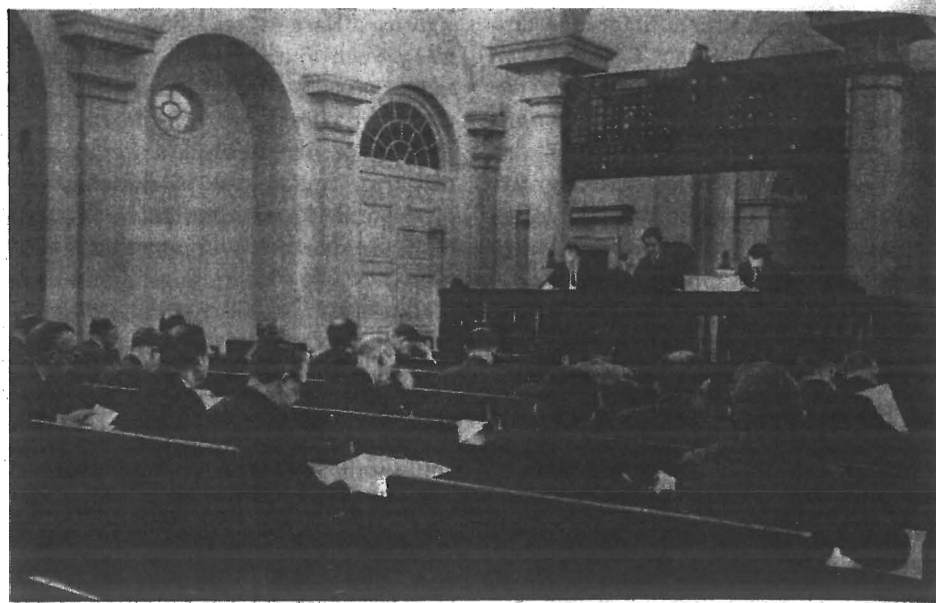
Det har ofta diskuterats inom fackfö-reningsrörelsen och SAP huruvida inte företagssparandet direkt skulle kunna dras in i avtalsförhandlingarna.⁴ Det är nämligen en aning oegentligt att prata om utrymme för lönehöjningar, när inte alla komponenter i totalen är föremål för förhandlingar. Att bygga förhandlingar på att arbetskraftens produktivitetsutveckling markerar ut-rymme för lönehöjningar är att inte ta hänsyn till hela kakans växt. Skill-nader i produktivitetsutvecklingen på marginalen och i genomsnitt kan åstad-komma stora förskjutningar i företags-vinsternas andel av kakan. Om där-
emot löntagarnas krav kunde ställas
emot företagets eget sparande och frå-
gan om vem som skall äga det kunde
tas med i avvägningen, så skulle det va-
ra naturligt att tala om utrymme. Nä-
ringspolitiska kommittén har blåst liv
i den gamla idén om branschråd, som
i LO-utformningen även var avsedda

4. Se art. av Per-Edvin Sköld och Rudolf Meidner i Tiden 1954. Flera art. av Ernst Wigforss, t. ex. "Samhällsföretag utan ägare" i "Kan dödläget brytas?" berör liknande problem liksom LO-betänkandet, "Samord-nad näringspolitik".

som förvaltare av ett kollektiviserat fö-
retags- och löntagarsparande. Bransch-
fonder skulle alltså kunna tänkas bli
uppbyggda av löner och företagsspa-
rande. För att tillförsäkra företagsled-
ningarna rimliga krav på riskvilligt ka-
pital kunde kanske återlånerätt garan-
teras för den del av branschsparandet
som vid varje förhandlingstillfälle kun-
de anses komma från enskilt företags-
sparande. (Det finns naturligtvis stora
olikheter branscherna emellan vad gäl-
ler företagssparande och vinster. Men
det är just på grund av detta förhål-
lande som dessa idéer tidigare diskute-
rats. Branschfondsavsättningar skulle
kunna utgöra ett instrument för fack-
föreningsrörelsen både för den solida-
riska lönepolitiken och för att klara det
stabiliseringspolitiska ansvar som den
anser sig ha.)

"Direktörerna" kanske skulle vara
tämligen likgiltiga för en sådan fram-
stöt från fackföreningsrörelsens sida, ty
den skulle i praktiken endast betyda
att avkastningen dirigerades om från
aktieägarna till branschfonderna. Även
för fonderna skulle det gå att hitta
lämpliga typer av skuldförbindelser,
likställda med aktier vad beträffar av-
kastning m. m.

Samtidigt skulle Näringspolitiska
Kommitténs samarbetsgrupper få ut-
ökade uppgifter i linje med kommit-
téns intentioner på strukturpolitikens
område. Företagsledarna skulle se en
fördel i att en del av det som annars
skulle gå till löneökningar kunde stan-
na inom branschen för att underlätta
strukturomvandlingen och samhällsre-
presentationen (förstärkt med kredit-
marknadsexpertis?) skulle kunna tillfö-
ra råden överblick och kringssyn av an-
nat slag än företagets eget folk har. En
blandning av företagar-, löntagar- och
samhällsinflytande på branschnivå ver-

Kommer i framtiden en allt större andel av nationalinkomsten att gå som ersättning till produktionsfaktorn kapital via vinster, utdelningar, emissioner och kursstegringar på aktier?

kar vara idealisk: nivån ligger tillräckligt nära de enskilda företagen för att deras företrädare skall få en självklar intresseanknytning och tillräckligt högt för att inte väcka oro för "byråkratisk" detaljinblandning.

Det skall inte förnekas att ambitiöst arbetande branschråd kan komma att innebära ett större hot mot företagsledarnas maktpositioner än vad nuvarande ägareinflytande i styrelserna utgör. Å andra sidan bör det finnas möjligheter att framkalla en samarbetsanda om strukturproblemen verkligen är av den storleksordningen att de inte klaras utan samhällets insatser. Därmed är det nog lättare att övertyga företagsledare än ägare. (Inom den franska planeringen, som ofta inte anses vara någon planering, kompletterar samhälls- och företagsinflytandet varandra på ett smidigt och framgångs-

rikt sätt. Det är nog just därför som många inte upptäcker den planering som bedrivs! Men där har man det ju så mycket lättare på grund av frånvaron av alla "fördomar" om inkomstfördelningen. Löntagarna och politikerna står till stor del utan inflytande: samarbetet gäller den mycket självständiga statliga administrationen och storföretagen.)

Det har förts debatt om en mängd problem i samband med branschfonderna t. ex. att de skulle öka sektoriseringen av kapitalmarknaden. Jag kan inte se annat än att man då avser i förhållande till något slags "idealtillstånd" med en enhetlig kapitalmarknad och utan företagssparande, inte i förhållande till nuvarande läge. Det är på tiden att fackföreningsrörelsen gör ett allvarligt försök till framstöt efter de linjer som den själv skisserat upp, ty mycket

kan stå att vinna i effektivitet, välståndsfördelning och stabilitet.

Motiv och argument kan sammanfalla

En långtgående inkomstutjämnning åstadkoms inte i ett enda slag. Den fordrar tålmodigt arbete i etapper och förutsätter en gradvis opinionsförändring. Skall de politiska åtgärderna få effekt kan de inte ligga alltför långt före de breda medborgargruppernas inställning. Men det har ju varit möjligt att vinna förståelse för andra betydelsefulla jämlikhetsreformer — trygghetsreformerna och utbildningspolitiken.

När det gäller opinionsbearbetningen och att "föregå med gott exempel" i den här diskuterade frågan riktar sig tyvärr besvikelse mot vårt parti. Vi har inte bearbetat opinionen och skapat de aversioner mot det bestående, som skulle behövas för att vi på kort sikt skulle kunna göra några stora insatser men då är det ju desto angelägnare att den rätta vägen beträds. Och vi får börja där det är lättast. Visserligen gäller det kanske marginella ting det som diskuterats här men även om totaleffekterna blir begränsade träffar de där de bör träffa — i de högsta inkomstskikten. Nog kommer väl försvaret för den bestående ordningen att i de här frågorna te sig ganska cynisk för det övervägande antalet löntagare. Man kommer att säga: Det är riktigt att slå vakt om företagen men inte att bevara aktieägarnas positioner. Vi kanske genom att argumentera i dessa frågor har inkörsporten till en mer genomgripande klimatförändring som under-

lättar att i framtiden vinna gehör för de fundamentala samlevnadsproblem, saken ytterst gäller?

En framgångsrik näringspolitik utan en betydande omfördelning av sparat från företagssektor till offentlig sektor inger farhågor. Därför är det olyckligt att huvuddragen av politiken håller på att utformas under ett skede då stora delar av näringslivet tillfälligtvis arbetar under tryckta lönsamhetsvillkor. Detta kanske gör att inte tillräckligt allvarlig uppmärksamhet riktas mot fördelningsfrågorna. Åtminstone får man det intrycket av Näringspolitiska Kommitténs rapport, som inte alls analyserar de frågor som diskuterats här, utan bara vagt och allmänt talar om ökat kollektivt sparande. Men det blir snart "full fart" igen och den obehagliga risken för att näringspolitiken i det långa loppet på olika vägar vidgar välståndsklyftorna kvarstår.

Det kanske är förmätet att göra bedömningen, men jag tror att det lever kvar rätt mycket av gammal anti-kapitalism här i landet — en antikapitalism som inte har att göra med det ena eller andra systemets effektivitet men som har att göra med begrepp som kapitalvinster, förmögenhetskoncentration o. d. Den anti-kapitalismen kan vi mobilisera genom att vi går fram med sådana skatte- och lönepolitiska argument som lagts fram här. Det är lätt att ge konkretion åt dem i den politiska debatten och jag tror att de väcker ett helt annat gensvar än rena effektivitetsargument. Näringspolitik efter de linjer som SAP:s kongress godkänt skulle då ha förutsättning att samla de stora löntagargrupperna.